

NAEMA TAHIR:

“IK WIL
ZONDER TE
BELEDIGEN
SCHERPE
DINGEN
KUNNEN
ZEGGEN”

Naema Tahir, schrijfster en mensenrechten-juriste, onder andere bekend van VPRO's Zomergasten, groeide op in het westen, in een oosters gezin. Wij spraken haar over macht, de vloek van het feminisme en het gevoel nergens bij te horen.

TEKST: PIETER VAN MEGEN FOTO'S: RAOUL KRAMER

“Je hoort nergens bij, maar het leven is ook veel kleurrijker.”

We ontmoeten Naema Tahir in Den Haag in de lobby van hotel Corona. Een prettig rustige ruimte die een koloniale sfeer ademt. Het is een ambiance die je op meer plekken tegenkomt in het centrum van de residentie. Den Haag is de woonplaats van Tahir en dat lijkt geen toeval. De stad van het Vredespaleis, de oorlogstribunalen en het internationale strafhof lijkt de ideale omgeving voor een gewezen juriste en mensenrechtenactiviste met een sterke internationale achtergrond en een voorliefde voor internationaal recht.

LA Law

Sinds begin dit jaar een einde kwam aan haar drie jaar durende bijzonder verlof van de Raad van Europa is Naema Tahir definitief fulltime schrijfster. En een bijzonder productieve, dat ook. Ze heeft inmiddels vier pennenvruchten op haar naam staan. Vorig jaar kwamen er zelfs twee boeken van haar hand uit: de roman *Eenzaam Heden* en het moderne sprookjesboek *Groenkapje en de bekeerde wolf*.

Voordat ze in 2005 de eerste schreden op het schrijverspad zette, had ze er al een tienjarige carrière als jurist opzitten. Na een rechtenstudie in Leiden had ze diverse juridische getinte banen. “Ik heb een fascinatie met macht en vind mensenrechten en de bescherming tegen macht erg interessant. Vooral het familieaspect; hoe kan een vrouw minder rechten hebben dan een man, heeft me altijd geboeid.”

Ook meer praktische motieven speelden een rol in haar studiekeuze. “In de tijd voordat ik studeerde had je advocatenseries als LA Law die één en al succes uitstraalden. Ik zocht een studie waarmee ik een goede baan kon krijgen, ook internationaal. Ik wilde graag terug naar Pakistan. Ik heb geen spijt van mijn keuze, maar als ik het over zou doen dan zou ik er een studie bij doen, een taal of filosofie.”

Juridisch jargon

De macht, het pleiten en de glamour. Het klinkt alsof Naema Tahir advocaat had moeten worden. “Ik wilde de kant van het internationale recht op. Tijdens mijn studie heb ik oriëntatiegesprekken gevoerd met mensen. Die zeiden: ‘We zien jou niet met een dossier onder je arm naar de kantonrechter in Tiel gaan omdat iemand een hek om zijn tuin wil plaatsen’. Ik ben bij (internationale) overheden gaan werken en dat voelde meteen goed.”

Haar rechtenachtergrond is niet onbelangrijk voor haar schrijfcariëre. Ze is er gedisciplineerd van geworden, een harde werker die weet wat het is om met deadlines om te gaan. “Ik heb tien jaar als jurist gewerkt en in die tijd maar negen dagen vakantie gehad. Ik ben elke dag wakker en dat komt volgens mij door de vorming als jurist.” Nadelen zijn er ook. Het schrijven van juridische stukken is een geheel ander metier dan het schrijven van romans. “Ik moest mijn taalgebruik bij-

“Je moet alles kunnen zeggen, is verworden tot je moet alles zeggen.”

schaven. Ik moest echt loskomen van formuleringen als daargelaten, desalniettemin, dit gezegd hebbende; het juridisch jargon.”

Alles zeggen

De overgang van juriste naar schrijfster vond min of meer toevallig plaats. “Ik vond de maatschappelijke discussie die zich afspeelde over migranten en moslims erg interessant. Dat ging over mij.” Ze mengt zich in het debat. In 2002 wordt haar eerste ingezonden opiniestuk direct gepubliceerd in NRC Handelsblad. Prompt ontvangt ze een uitnodiging om te verschijnen in een uitzending van Rondon Tien. Het programma, getiteld de moslimgemeenschap, wordt legendarisch omdat Ayaan Hirsi Ali naar aanleiding ervan voor het eerst bedreigd wordt. Ook Tahir ontvangt hatemails na de uitzending. “Ayaan werd in dat programma monddood verklaard. Toen zij na de uitzending onderdook, werd ik vaak gevraagd om in haar plaats op te treden. Daar was ik niet gelukkig mee. Ik was een gewone juriste die wilde schrijven, niet iemands rol innemen. Ik wilde niet in een hype terechtkomen.”

Ayaan Hirsi Ali groeit in een aantal jaar uit tot een internationaal bekende figuur. Tahir verkiest de luwte van het schrijverschap en kiest een andere weg dan Hirsi Ali. Waar Hirsi Ali het recht om te beledigen met vuur verdedigt, kiest Tahir voor een meer gematigde koers. “Ik wil zonder te beledigen scherpe dingen kunnen zeggen. Ik zou kunnen zeggen dat Allah gek is, maar dat zit niet in mijn karakter. Dat vind ik te makkelijk. Ik probeer hatemails niet te voorkomen, als mensen iets wat ik zeg niet leuk vinden komen die toch wel. Maar de vrijheid van meningsuiting is gemaakt om de vaststaande normen te betwisten. Ik vind dat de vrijheid van meningsuiting nu te vaak gereduceerd wordt tot de vraag: ‘mag iemand beledigen en heeft iemand beledigd’. ‘Je moet alles kunnen zeggen’ is verworden tot ‘je moet alles zeggen.’”

Spruitjeslucht

Het gesprek komt op Geert Wilders. “Een belangrijk criterium voor de rechterlijke toetsing van uitspraken is of iets bijdraagt aan een debat. Wilders zegt dat zijn vrijheid van meningsuiting wordt ingeperkt. Hij zegt dat hij Fitna heeft gemaakt om met moslims in discussie te gaan maar dat doet hij helemaal niet. Als hij niet in debat gaat, dragen zijn uitspraken ook niet bij aan het debat.” Ze begrijpt ook wel dat Wilders de toegang tot Engeland ontzegd is. “In Engeland zijn moslims een veel homogeenere groep die voor een groot deel uit Pakistaan bestaat. Als Wilders Fitna in Engeland zou

vertonen, is dat morgen in Pakistan op de buis. De belangen voor Engeland zijn groot.”

Tahir vindt sowieso dat de discussie rondom de vrijheid van meningsuiting erg beperkt wordt gevoerd. “Er lijkt sprake te zijn van crisismanagement rondom de vrijheid van meningsuiting. Het gaat heel snel over terrorisme en het voorkomen van aanslagen; over beledigen, provocatie en gekwetst voelen. Ik zou juist willen dat het ging over de beschaving van de bevolking waarbij mensen geïnspireerd worden om een scherpe discussie te voeren, maar wel met beschaafde woorden. Je mag beledigen, maar dat vind ik niet beschaafd. Wij moeten veel meer worden opgevoed tot fatsoenlijke burgers. Zelfs onze eetcultuur leidt tot minder beschaving. We weten niet meer wat we naar binnen proppen. Of strings voor zevenjarigen, dat kan echt niet. Dat klinkt heel erg ‘Balkenendes’, ik houd ook niet van het woord fatsoen, het heeft een geur van spruitjeslucht. Maar we moeten dat soort deugden opvoeden en uitnodigen in ons leven.”

Mannenmodel

Haar voorliefde voor het woord deugden is grotendeels voortgekomen uit de briefwisseling die ze vorig jaar voerde in de Volkskrant en het voormalige opinietijdschrift *Opinio* met de Leidse rechtsfilosoof Andreas Kinneging. Later dit jaar zal deze briefwisseling in boekvorm verschijnen met de opmerkelijke titel *De vloek van het feminisme*. Ze verklaart de titel nader: “Doordat wij het een vloek noemen, doorbreken we een taboe. In Nederland mag je het feminisme niet afkraken. De vrouw heeft veertig jaar lang het mannenmodel nagedaan. Op de werkvloer, maar ook in relaties en op het gebied van seks. Mannen en vrouwen worden geacht hetzelfde pad te bewandelen, maar ze zijn niet gelijk. Het feit dat er niet evenveel mannen

CV Naema Tahir

Naema Tahir werd in 1970 geboren in het Britse Slough, vlakbij Londen. Op haar tiende verhuisde ze met haar ouders naar Etten-Leur. Van 1984 tot 1986 woonde ze in de Pakistaanse stad Faisalabad. Daarna keert het gezin terug naar Nederland. Na een rechtenstudie in Leiden werkte Tahir voor verschillende ministeries en voor de Verenigde Naties in Lagos, Nigeria. Tot 2006 was ze mensenrechtenjuriste voor de Raad van Europa in het Franse Straatsburg. In 2006 had ze een drie jaar durend bijzonder verlof waarin ze zich op het schrijven richtte. Toen dit verlof begin dit jaar afgelopen was, heeft ze besloten definitief voor het schrijverschap te kiezen.

“Ik vind dat de Nederlandse man vaak wordt gezien als een sukkel.”

en vrouwen in topfuncties zitten, is niet alleen discriminatie, dat is ook de keuze van de vrouw, we zijn nu eenmaal anders.”

“Vrouwen en mannen moeten elkaar beter leren kennen”, gaat ze verder. Ik vind dat de Nederlandse man vaak wordt gezien als een sukkel. Hij wordt afgekraakt, doet niet genoeg in het huishouden en is niet empathisch. Vrouwen mogen mannen meer respecteren in plaats van ze te zien als een veredelde grasmaaimachine die de vuilnis buiten mag zetten.”

Oost en west

Naast het feminisme staan de verschillen tussen oost en west centraal in het boek. Dit blijkt ook de insteek van Andreas Kinneging toen hij Naema Tahir benaderde voor de briefwisseling. “We raakten tijdens een boekpresentatie in Brussel aan de praat en Andreas vroeg me of ik interesse had in een briefwisseling. Hij vroeg zich af of we in het westen iets van het oosten konden leren.” Ze kunnen inderdaad veel van elkaar leren, concludeert Tahir. Bijvoorbeeld als het gaat om de nadelen van de verregaande individualisering in ons land.

“In Nederland worden kinderen vaak gezien als privébezit waarover andere mensen niets mogen zeggen. Maar kinderen zijn ook van de samenleving en je mag best bezorgd zijn over andermans kinderen. Surinaamse vrouwen zeiden vroeger, in hun cultuur, tegen kinderen die ze tegenkwamen op straat: ‘heb je al gegeten’, bij wijze van groet. Dat is er niet meer. Nu zorgt de staat voor mensen. Dat geeft een stukje onafhankelijkheid, maar het maakt mensen veel eenzamer dan we denken. Als ik tijdens het schrijven uit mijn raam kijk, zie ik veel eenzame mensen. Ik vraag me dan af: zou je dat in Pakistan ook hebben? Ik denk dat alleen heel arme mensen daar zo eenzaam zijn. Hier zie je dat op veel grotere schaal. Individualisering is prettig voor jonge mensen, maar voor ouderen is het vaak heel zwaar. Veel van onze verworvenheden zijn vooral prettig voor de ‘very able’, flexibele en hoogopgeleide mensen”.

“Zelfs aan uithuwelijken zitten positieve kanten”, gaat Tahir verder. “Ik vind het een raar systeem, ik denk dat twee mensen verliefd moeten worden. Maar ouders worden wel betrokken bij de partnerkeuze van hun kinderen. Die betrokkenheid is in de Nederlandse samenleving weg.”

Ze vervolgt: “Mede door de briefwisseling heb ik een bredere kijk op moslims gekregen. Ik zette mij in het begin van mijn schrijverschap heel erg af tegen mensen van de eerste generatie, ik vond ze achtergebleven en begreep niet waarom ze de taal niet geleerd hebben. Als je in hun schoenen gaat staan, kun je niet altijd begrip op brengen, maar je kunt wel begrijpen.”

Profiel geven

Naema Tahir heeft heel duidelijk voor ogen wat ze wil bereiken met haar schrijverschap. “Ik heb het gevoel dat ik iets moet betekenen voor de samenleving. Mensen durven dat niet te zeggen, omdat dit de indruk geeft dat ze denken beter te zijn dan anderen. De samenleving beschermt en helpt mij, maar je moet iets van waarde teruggeven. Ik doe dit door profiel te geven aan de abstracte groep van migranten.”

Haar eigen achtergrond als migrant die nergens thuishoort speelt ook een grote rol in het boek waar ze nu aan werkt. “Mijn volgende roman gaat over de radicalisering van een moslima, maar dat is eigenlijk windowdressing. Het gaat eerder om haar gevoel van niet thuishoren. Ze voelt zich schuldig als ze westers wordt maar ook als ze oosters blijft. Dit niet thuishoren is mijn basisthema. Je wordt beter en je neemt andere aspecten mee, maar eigenlijk schrijf je keer op keer hetzelfde boek.”

De hoofdpersonages in haar boeken worstelen vaak met hun migrantenidentiteit. Hoe ziet ze dit zelf eigenlijk? “Ik ben in het westen opgevoed in een oosters gezin. Salman Rushdie zegt hierover: ‘it is my comedy and my tragedy’. Je hebt elke dag het gevoel dat je nergens bij hoort, maar het is ook een zegen. Doordat ik migrant ben, is mijn leven een stuk kleurrijker. En het leed dat ik mede door migratie heb gekend, kan ik van me af schrijven. Door er verhalen van te maken, kom ik in het reine met mijn eigen geschiedenis.” ●

‘De vloek van het feminisme’ verschijnt dit najaar bij uitgeverij Prometheus.

